

ÍGÉRETES FEHÉRNÝÁR (*POPULUS ALBA* L.) KLÓNOK KORAI ÉRTÉKELÉSE A DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁTON

Rédei K. - Keserű Zs. - Csiha I. - Rásó J.

Erdészeti Tudományos Intézet Püspökladányi Kísérleti Állomás

A magyarországi fehérynýárasok erdőgazdasági jelentősége messze túlnő jelenlegi – erdőterületre vetített – megközelítőleg 3%-os területi arányukon (kb. 65 ezer ha). Növekvő szerepük lesz a homoki erdőtelepítésekben és erdőfelújításokban, továbbá az ártéri erdők fajokcserés felújítása során is.

A magyarországi fehérynýárasok túlnyomó része – több mint 80%-a – a Duna-Tisza közti homokháton, valamint a Duna-Tisza hullámterében található. Bár őshonos faj, mégis a homoki termőhelyek döntő többségén faállományait ültetvényszerűen természetjük. A fehérynýárasok jelentősége a jövőben növekedni fog, mindenekelőtt a következő indokok alapján:

- a Duna-Tisza közti homoki termőhelyek egy jelentős részén tenyésző erdeifenyvesekben egyre nagyobb gondot okoz a gyökérrontó tapló (*Heterobasidion annosus*) növekvő károsítása; ezen faállományok felújításának egyik célszerű fajtája lehet a fehér nýár;

- ugyancsak megoldásra vár a gyengébb termőképességű homoki termőhelyeken álló nemesnýárasok fajokcserés felújítása is;

- a természetvédelemben (őshonos fajok génkészletének megőrzése) és a tájfejlesztésben-tájestétikában betöltött szerepük egyre jelentősebb lesz a jövőben.

A Duna-Tisza közti homokháton tenyésző fehérynýárasok genetikai leromlásának megállapítása céljából az Erdészeti Tudományos Intézet kecskeméti csemetekertjében, 1974-ben kezdődött meg a kiváló erdészeti növénynevelő, *Kopeczky Ferenc* és munkatársai által előállított fehér nýár (Leuce-nýár) mesterséges hibrid- (klón-) szelekciójával kapcsolatos kutatómunka.

A Duna-Tisza közti homokhát déli körzetében, a Balotaszállás 84L erdőrészletben 1986-ban kezdődött meg az őshonos nýarak klóngyűjteményének kialakítása génrezervációs céllal. A folyamatosan zajló és ismételt klónszelekciós munka alapján újabb három törzsfaklón került kiválasztásra, amelyek mikroszaporítási eljárását is sikerült kidolgozni. A Kecskemét 40A erdőrészletben öt fehér (Leuce-) nýár klónnal létesített kísérlet hat éves kori értékelése alapján a 'H 337' (*P. alba* x *P. grandidentata*) és a 'H 384' (*P. alba* x *P. grandidentata*) jelű klónok félfás, illetve gyökérdugványról történő szaporítási kísérleteit kezdtük meg (1. táblázat).

Ígéretes fehér nýár klónok növekedése (korai értékelés)

Az évgyűrűszerkezet megállapításához a Kecskemét 40A erdőrészletben lévő kísérleti területen fadóntással és a kidöntött törzsekből korongvágással jutottunk mintákhoz. A mintavételre 2010. október 5-én került sor.

Az előzetes vizsgálatok alapján legígéretesebbnek bizonyult két fehér nýár klón esetében ('H 337' és a 'H 384') részletes törzselemzéseket is végeztünk. Kontrollként a közönséges fehér nýár kijelölt parcellájából vágunk ki mintatörzset.

1. táblázat. Fehér (Leuce-) nyár klónok fatermési és törzsminőségi adatai 6 éves korban

Klón neve	Átlagos magasság (m)	%	Átlagos mellmagassági átmérő (cm)	%	Átlagfaterfogat (dm ³)	%	Törzsminőség (1-4)
'H 325'	5.1	106	6.0	97	9	90	1.7
'H 337'	6.2	129	7.7	124	15	150	1.1
'H 384'	5.9	123	7.6	123	14	140	1.4
'H 425-4'	5.6	117	6.7	108	12	120	1.5
Kontrol FRNY	4.8	100	6.2	100	10	100	1.9

A döntött törzsekből a tónél (vágáslap), a mellmagassági átmérőnél (1,3 m), majd ezt követően 3 m-es magasságtól kétméterenként vágunk ki mintakorongot. A korongok szárítása és csiszolása után végeztük el az évgyűrűelemzést az ERTI Püspökladányi Kísérleti Állomásán található osztrák gyártmányú DIGITALPOSITIONETER Type 2 típusú évgyűrű-analizátorral (1. ábra).

Az évgyűrűelemzést mindhárom mintafa esetében a mellmagassági átmérőnél vágott korongon végeztük el (2. ábra), hiszen ez az adott mintafa legjellemzőbb metszete a vastagsági növekedés mértékének megállapításához. Az évgyűrűket két egymásra merőleges sugár mentén mértük, majd a mért eredmények számtani átlagát képeztük.

Az átlagos évgyűrű szélességet (mellmagasságban mért vastagsági növekedést) tekintve a 'H-384' jelű klón 52,7 %-kal, míg a 'H-337' jelű klón 46,2 %-kal múlta felül a kommersz fehér nyárat (3. ábra). Ezek a kezdeti vizsgálati eredmények arra utalnak, hogy a szelekciós többlet marginális termőhelyi viszonyok között is egzakt módon mutathatók ki.

Irodalom

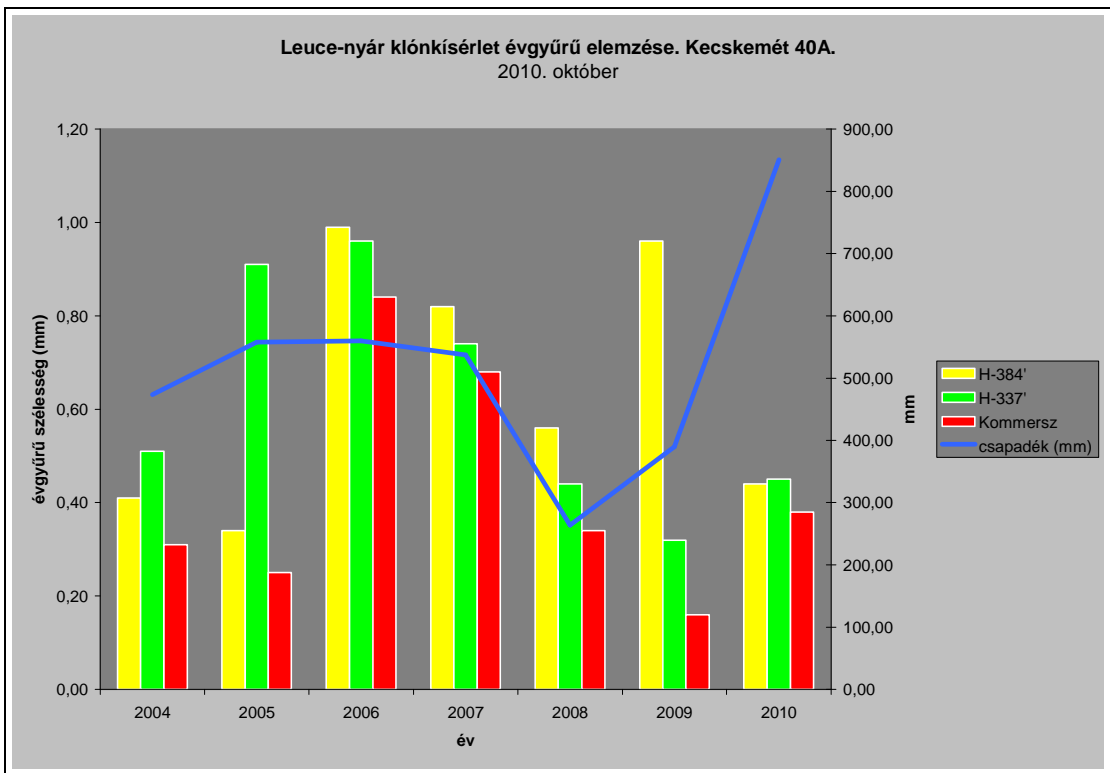
- Rédei, K. - Keserű, Zs. - Szulcsán, G. (2011): Early Evaluation of Promising White Poplar (*Populus alba* L.) Clones in Hungary. "STREPOW" International Workshop, February 23 - 24, 2011. Andrevlje-Noví Sad, Serbia.
- Rédei, K. - Keserű Zs. - Szulcsán, G. (2010): Clonal approaches to growing Leuce poplars (*Leuce Duby*) in Hungary. Acta Silvatica and Lignaria Hungarica, Sopron.
- Rédei, K. - Keserű, Zs. (2008): Promising white poplar (*Populus alba* L.) clones in sandy ridges between the rivers Danube and Tisza in Hungary. International Journal of Horticultural Science, 2008. 14 (1-2), pp. 113-116.

1. ábra. DIGITALPOSITIONETER Type 2
évvűrű-analizátor berendezés

2. ábra. Évvűrűelemzéshez
előkészített korongok

3. ábra. A klónkísérlet átlagos vastagsági növekedése